

FRANT. KREJČÍ:

FYSIOLOGIE A PSYCHOLOGIE.

Časová úvaha.

Jest více příčin, pro které poměr fysiologie a psychologie není ujasněn jako mezi jinými disciplinami, které se svým předmětem nějak stýkají. Hlavní je, že se při tom vychází od předpokladů metafysických, kterými se empiricky daná hranice oboru těchto věd stává neznatelnou.

Pokládají-li se fysiologie a psychologie za samostatné vědy speciální, učiní-li se požadavkem, jak už Bacon z Verulamů chtěl, vycházeti od zkušenosti při každé vědecké práci, pak nemají metafysické předpoklady místa mezi premisami, z nichž se poměr fysiologie a psychologie chce určit. Otázka ovšem, možno-li se vůbec při vědeckém postupu obejít bez takových předpokladů, je sporná. Přírodověda neobejde se bez ponětí hmoty a bez ponětí sil, které jdou očividně za zkušenost. Psychologie má ponětí vědomí a sebevědomí, jehož obsah nedovede určit znaky ze zkušenosti vzatými. Avšak sporná věc nemůže se učiniti východiskem, když běží o odstranění sporu. Zde musí se za východisko vzít něco, co nad tento spor jest povzneseno, něco bezesporého; proto nutno metafysické předpoklady i takové vymýtit, bez nichž vědecká práce se neobejde.

Otázka o poměru psychologie a fysiologie má bezpečné východisko jen v pouhých datech zkušenosti vši metafysiky prostých.

Poměr ten závisí patrně na poměru předmětu, který se vykáže k zpracování oběma vědám. Fysiologie má svůj obor, psychologie má svůj obor, jde o to, zdali a jak se stýkají. Teoreticky vzato, jest možností dvě. Buď jest obor jejich úplně odloučen, takže styk se obmezuje na případné využití výtěžků jedné vědy a každá z nich vyřizuje si své problémy nezávisle na druhé. Na př. matematika a dějepis. Matematika nestará se o dějepis a dějepis použije jen tu a tam matematických formulí.

Anebo jest poměr oboru dvou věd takový, že jedna jest při své práci úplně závislá na postupu práce ve vědě druhé. Problémy má sice jiné, avšak nemůže dospěti k jich rozřešení, dokud druhá věda není se svými problémy hotova. Tak je to mezi přírodními disciplinami na jedné a mezi tak zvanými duchovými vědami na druhé straně na př. mezi psychologii a sociologií.

Obě tyto možnosti jsou vyjádřeny ve stupnici věd, jak ji stanoví konkrétní logika obezírající celek lidského poznání a vymezující dle složitosti předmětu jednotlivým vědám jejich obory a problémy. Se stanoviska celku lidského poznání, jež jest cílem práce vědecké, souvisí spolu všechny vědy speciální; kausální nexus, jež naléztí jest úkolem vědecké práce, objímá všechno dění; specialisování vědecké práce a vytčení jednotlivých oborů, nemůže se díti bez zřetele k této celkové souvislosti. Stupnicí věd speciálních jest pak závislost jedné vědy na druhé určena. Čím níže ve stupnici, tím je věda jaksí samostatnější a neodvislá od věd po ní umístěných; čím výše ve stupnici, tím jest více závislá na vědách předcházejících a nejvíce na té, která ji předchází bezprostředně.

Avšak to je také ve smyslu stupnice věd a všech zásad na kterých je zbudována, že věda níže stojící, ač tvoří předpoklad pokroku vědecké práce v oboru výše ve stupnici zařazeném, není schopna a tudíž také není povolána, problémy té výše zařazené vědy řešiti sama, může a má svou práci zaříditi se zřetelem k problémům vědy nadřazené, ale má se především obmezovati na problémy své a využití jich ponechati jiné vědě zase k řešení problémů jejích.

Psychologie je v stupnici věd zařazena za fysiologii, pokud se totiž psychologie považuje za samostatnou vědu (Comte ji, jak známo, za takovou nepovažoval a ve stupnici věd jí místa nevykázal). A když toto zařazení, jež jest výsledkem anebo řekněme konstatováním skutečného vývoje věd, přijmeme, pak jest poměr psychologie a fysiologie určen nejvšeobecnější formou takto: fysiologie nepotřebuje ku své práci psychologie, psychologie předpokládá fysiologii.

Z toho lze dále vyvoditi praktické důsledky. Fysiologie nepotřebující k řešení svých problémů psychologie, nemá psychologisovati t. j. nemá ani k řešení svých problémů přibíratí živlů psychologických, ani se svého stanoviska přesně fysiologického ke své potřebě psychologických problémů anticipovati. Neboť přijme-li se stupnice věd, v níž psychologie přichází po fysiologii, plyne z toho, že fysiologie svými prostředky na řešení psychologických problémů nestačí a nemůže stačiti, sic by psychologie nebyla samostatnou vědou.

Fysiologie musí ovšem při celé řadě nervových dějů dbáti, že spojeny jsou ve zkušenosti s duševními jevy na př. při zkoumání činnosti čidel. Poněvadž však vysvětlení tohoto duševního korelátu není jejím úkolem, postačí jí popis, který nepodléhá změnám psychologických směrů a jež může vzít zrovna tak z psychologie vulgární jako z metafysické nebo empirické. Fysiologie použije také abstrakcí psychologických — paměť, cit, vůle a p. — za vodítko k orientaci o činnostech mozkových, avšak zde prospěch závisí od vědecké hodnoty těchto psychologických předpokladů, o němž fysiologie rozhodnouti nemůže. Domněnky o lokalizaci funkcí duševních jsou důkazem, jak je třeba opatrnosti, aby fysiologie nezašla za hranici, až po kterou jí její prostředky zaručují exaktnost. O všem tom viz Mareš v fysiologii II. 665—666. 710

Závislost psychologie na fysiologii jeví se pak v tom, že se dle povahy svého předmětu opírá o její hotové výtěžky, na nichž nijak nemůže nic měniti. Fakta fysiologická a z nich vyvozené platné věty jsou pro psychologii závazné bez podmínky. Kde by psychologie při svém postupu ocitla se ve sporu s takovými výtěžky fysiologie, musí svůj postup v jejich smysle korigovati.

Tyto důsledky z poměru psychologie a fysiologie nevyklučují však, aby fysiolog o psychologické problémy se nezajímal a o jejich řešení se nezasazoval. Musí si však býti vědom, že přestupuje obor své vědy, že stává se psychologem a že nastává mu povinnost neutkvíti na hledisku pouze fysiologickém, které jest pro psychologické problémy příliš úzkým a jednostraným.

Rovněž neubírají tyto důsledky psychologovi práva, aby se svého psychologického stanoviska rozhodoval mezi fysiologickými hypotézami. Fakta fysiologická jsou nedotknutelné pro něho, ale hypotézy fysiologické nemusí přijímatí bez kontroly. Nestává se proto fysiologem a vystačí na to s logikou. Když na př. je o téže věci více hypotéz, vyhovujících stejnou měrou předpokladům fysiologickým (což u hypotézy znamená, že není ve sporu s logikou a fysiologickými fakty), má psycholog právo voliti z nich tu, která jeho psychologickým předpokladům nejspíše vyhovuje.

Takto jeví se poměr fysiologie a psychologie, když akceptujeme stanovisko empirické, pokud se z něho podniká třídění věd. Důsledky jeho se také v celku uplatňují ve vývoji vědecké práce obou oborů. S tohoto stanoviska není obavy kolísí mezi pracovníky obou oborů a s tohoto stanoviska lze spory, které případně vzniknou vlivem jiných činitelů, snadno rozhodnouti.

Avšak tohoto stanoviska, které bychom mohli nazvati logickým, nedbají úmyslně i neúmyslně mnozí fysiologové a také

psychologové, anebo neřídí se jeho důsledky. Pak se jim jeví poměr mezi fysiologií a psychologií zásadně jinak, anebo vypadne v praxi na odpor s důsledky výše uvedenými. Což vede k všelikým neshodám a stěžuje práci vědeckou v psychologii především, ačkoliv ani fysiologie z toho nemá prospěchu, soudě dle různých projevů vynikajících pracovníků v tomto oboru.

Zásadně jeví se poměr obou disciplin jinak materialistickým fysiologům (a vůbec materialistům). Neuznávajíce jevy duševní jako jevy sui generis rozlišné od jevů hmotných, nemohou uznati potřebu zvláštní vědy, jež by měla za předmět jevy duševní, duševní děje jsou jim případy dění hmotného a psychologie splývá s fysiologií v jedno. O tom netřeba se šířiti: zde vtírá se do úsudku neempirický, metafysický předpoklad, jenž materialistické stanovisko usvědčuje z nevědeckosti. Pro vědu, jejímž základním principem jest vycházeti od zkušenosti, jest v této zkušenosti rozdíl jevů, které nazýváme duševními a hmotnými dán s naprostou evidencí, takže nutnost speciální vědy o duševních jevech, nutnost psychologie jako samostatné vědy, rozumí se sama sebou.

Zásadně jeví se poměr fysiologie a psychologie jinak také psychologům, kteří chtějíce ji míti vědou samostatnou a uznávajíce plnou měrou rozdílnost jevů duševních a hmotných, za jediný pramen psychologické zkušenosti pokládají introspekci — sebe-pozorování. Ti při psychologické práci fysiologii ignorují, snažíce se požadavkům vědeckého zpracování látky svého oboru učiniti zadost bez dovolávání se její pomoci (Cornelius). O těch pak, kdo dosud považují psychologii za disciplinu filosofickou v tom smyslu, že je částí systému filosofického zbudovaného spekulativně, ani nemluví. Ti přibírají do základů psychologie metafysické předpoklady vědomě, vědomě tedy vylučují psychologii z řady věd.

Na empirické půdě způsobuje největší zmatek v chápání poměru fysiologie a psychologie vyskytnutí se fysiologické psychologie. Název ten* vznikl v přechodní fazi vývoje nové psychologie, kdy odloučivši se od filosofie, ustalovatí se počala jako samostatná věda na základě čistě empirickém. Běželo o to umožniti v psychologii eksaktní vědecký postup nějakou vhodnou metodou, která by odstranila nesnáze introspekce. Zvláště hledán základ pro metodu experimentální, které se při obmezení na prosté pozorování dějů psychických naskytují nepřekonatelné obtíže.

Snaha tato obrátila pozornost k vnějším podmínkám stavů vědomí, k popudu a nervovým změnám způsobeným popudem

* Srovnej *Ziehen Leitfaden der physiologischen Psychologie* 5. vyd. str. 2. pozn.

a stavy vědomí provázejícím. To jsou pochody hmotné, jež přístupny jsou zpracování dle metod přírodovědeckých, připouštějí také experiment. A toho chtělo se využiti na prospěch vědeckého rozboru jevů duševních. Tak vznikla Fechnerova psychofysika, tak Lotzem, Maudsleyem a konečně Wundtem fysiologická psychologie.

Nebudu vyličovati vývoj práce vědecké v tomto směru vykonané, ani oceňovati dosah principů, na základě jichž byla konána. Odkazuji v té příčině k článku svému v Časopise českého musea z r. 1895 »O novějších směrech v psychologii« a k I. a II. dílu své Psychologie (vyd. D. Komenského), kde na příslušných místech o tom jednám obšírně. Zde chci poukázati k tomu, jak tímto směrem badání poměr fysiologie a psychologie byl u odborníků i neodborníků sešinut od pravého stanoviska a jak jednostraně dostala se fysiologie do popředí. Pojem »fysiologická psychologie« interpretuje se jaksi doslovně v tom smyslu, že psychologická práce není bez fysiologie možná a že psycholog musí býti zároveň fysiologem, aneb ještě určitěji, že fysiolog jakožto fysiolog tím samým jest povolán řešiti problémy psychologické. Extra physiologiam non est psychologiae vita. Tím by se psychologie empirická dostala oklikou v takové područí fysiologie, jako je v něm přímo a zásadně u materialistů.

Tak to však tvůrcové fysiologické psychologie nemyslili. Držme se předního z nich v přítomnosti W. Wundta. V úvodě k 5. vydání Grundzüge der physiologischen Psychologie str. 2. praví, že názvem fysiologická psychologie má býti naznačeno, že se odchyluje od oněch způsobů pojednávání psychologických problémů, které se opíraly buď o pouhé sebezpozorování anebo o filosofické předpoklady. »Chce, kde toho třeba, fysiologie využití jako pomocné discipliny (Hilfsdisciplin) pro psychologii, tak jako fysiologie nikdy nemůže se obejít bez zřetele k faktům, které samy o sobě náležejí psychologii, třeba že toto využití velice tím trpělo, že se jí od tradiční empirické anebo metafysické psychologie dostávalo nespolehlivé pomoci«. »Fysiologická psychologie jest v přední řadě psychologií . . . není ani částí fysiologie (Teilgebiet der Physiologie), aniž chce, jakož se z nedorozumění tvrdilo psychické jevy životní odvozovati a vysvětlovati z fysických.«

Tedy název physiologische Psychologie nezahrnuje psychologii celou a epiteton »fysiologická« má jen potud oprávněnost, pokud se jím buď 1. výslovně označuje protiva nové psychologie proti směrům metafysickým a jak si říkají čistě empirickým, které vztahu k fysiologii nedbají; 2.) pokud se chce některá kniha

především zabývati anebo výlučně těmito vztahy psychického dění k jejich fysiologickým korelátům.

V tom prvním smyslu platí to o Wundtových Grundzüge, jež zahájily po Fechnerově psychofysice nový směr a právem zdůrazňovaly to, čím se od zastaralého lišil. Proto také obsahují skoro celou fysiologii nervstva v úplnosti, v jaké se s ní v žádné pozdější psychologii neshledáváme, ježto je zbytečná mohouc nahrazena býti stručným registrováním výtěžků fysiologie pro psychologickou práci potřebných. Wundt však, bývalý profesor fysiologie, vede si v této obsáhlé partii jako fysiolog a účastní se na řešení čistě fysiologických problémů svými názory a hypotézami. V tom ho žádný psycholog nemá povinnost následovat.

V druhém smysle platí přídavek »physiologische« o psychologii Ziehenově (výše citované). Str. 2. praví: fysiologická psychologie zabývá se výlučně těmi psychickými jevy, jimž odpovídají souběžné pochody fysiologické v mozku. Odtud její jméno. Všechny psychické pochody, pro něž nedají se mysliti odpovídající pochody v mozku, ignoruje«. To platí také o Külpově psychologii, který akceptoval vymezení pojmu fysiologické psychologie z 1. a 2. vydání Wundtových Grundzüge, kde se pro ni vyhrazuje a vymezuje sféra pohraniční mezi oběma vědami (Grenzgebiet), na němž jsou obě stejnou měrou súčasťnény — a kdež k těmž ději je přístup ze dvou stran, fysické a duševní, jako u počítku a úmyslného pohybu.

Tedy z existence »fysiologické psychologie« nikterak nelze souditi na takovou závislost psychologie na fysiologii, proti které se Wundt výslovně ohražuje, nazýváje ji nedorozuměním a která z psychologie činí vlastně jen užitou fysiologii, jako se o tom vyjádřil na mnichovském mezinárodním sjezdě psychologickém Bechtěrev. A přece jest to nedorozumění dosti časté u fysiologických odborníků. Takovým jednostraným odborníkům, již se stali úsilným zabýváním s vlastním oborem krátkozrakými, takže nemají náležitého pochopení pro to, co sahá za jejich obor, neexistuje psychologie jako samostatná věda, jež by vyžadovala nějakých ohledů. Ale nikoli z důvodů zásadních, nýbrž pouze z povrchní doslovné interpretace výrazu physiologische Psychologie, jenž je titulem nejznamenitějšího systematického díla moderní psychologie, díla Wundtova. Pro ně je jisto, že psychologie zakládá se na fysiologii a že problémy psychologické nelze jinak řešit než z fysiologických premis. Postup psychologického výkladu představují si tak, že ke každému jevu duševnímu hledá se fysiologický korelát a každý sled úkazů duševních že se přenáší do dění nervového a tím jeho příčiná souvislost vysvětluje. Tak

ovšem by všechno záviselo na důkladné a podrobné znalosti fyziologie nervstva a psycholog by byl fyziologem. Odbornictví psychologické spadalo by s odbornictvím fyziologickým v jedno a fyziolog jakožto fyziolog nemající třeba žádného rozhledu po psychologickém oboru byl by povoláným soudcem nad psychologickou hodnotou knihy, nad veškerou znalostí nitra lidského a nejpronikavější koncepce o duševním životě se stanoviska čistě psychologického nebyla by ničím vedle sebe dobrodružnější hypotese o mozkových buňkách a vodivých drahách nervových, neboť tyto mají aspoň reální základ.

Cokoli psychologové praví o poměru své vědy k fyziologii, vše odbývá se poukazem, že zakládá se psychologie na fyziologii, neboť moderní psychologie je fyziologická, jako řekl Ziehen: Die empirische Psychologie ist zur physiologischen Psychologie geworden.

Jest třeba tedy vyložit, aby se dalším nedorozuměním předešlo, co že to do opravdy znamená, když psychologie se opírá o fyziologii jakožto o svou pomůcku (Hilfsmittel).

Psychologie má za předmět jevy, které nazýváme duševními jichž rozdíl od jevů, které nazýváme hmotnými, jest ve zkušenosti nepopíratelně dán, ačkoli se nedá snadno přesnou definicí vyjádřit. Něco jiného je jistě cítiti bolest než úkaz vyjádřený větou: pohybuje se strom. Přes všechny noétické a filosofické úvahy, kterými tento rozdíl se stírá a z nichž vznikají metafysické problémy o možnosti a dosahu poznání a o významu zkušenosti: musí věda od tohoto rozdílu vycházeti, poněvadž ta zkušenost, v níž jest rozdíl ten dán, jest právě jejím oborem. Jako je pro botanika předmětem vědeckého zkoumání bylina, jak ji vidí a ostatními smysly vnímá, aniž se při tom stará o to, je-li skutečně taková, jak ji vidí a nevypadala-li by jinak, kdybychom měli jiné smysly: tak psycholog zkoumati musí duševní jevy, beze všech předpokladů, anebo řekněme nedbaje předpokladů mlčky činěných, bez nichž by myšlení účelu svého — přizpůsobiti člověka okolnostem životním — nemohlo nijak dosíci.

Tyto jevy duševní, čili stavy vědomí, nejsou v téže zkušenosti jinak dány než v průvodu současných dějů hmotných a sice nervových. Je-li dán jev duševní t. j. mám-li stav vědomí, či lépe je-li tu stav vědomí, je tu zároveň nějaká změna nervstva; neboť **bez** nervstva není duševní činnosti nikde a nikdy. To je fakt psychofysického paralelismu, jenž nesmí se zaměňovati s paralelismem metafysickým (Spinoza), dle něhož také s každým fysickým dějem jest spojeno nějaké uvědomění. Vždyť víme, že

ani s nervovým děním u člověka není vědomí vždycky spojeno (ve zkušenosti). Tedy **každý** jev psychický, **každý** stav vědomí má svůj fysiologický (nervový) korelát; ale jen **některý** děj nervový má korelát psychický.

Poměr mezi oběma korelátý je poměr prosté současnosti, která vylučuje poměr příčinnosti. Nemůžeme říci, že děj nervový je příčinou stavu vědomí, jenž jest jeho korelátem, ani naopak nemůžeme říci, že děj nervový neprovázený vědomím je příčinou stavu vědomí po něm následujícího, poněvadž tento stav vědomí má jiný fysiologický korelát; nemůžeme říci že stav vědomí je příčinou nějaké změny nervové probíhající bez uvědomění, poněvadž ten stav vědomí je provázen svým fysiologickým korelátem. Nemůžeme tedy říci, že duševní působí na hmotné a hmotné že působí na duševní.

Příčiná souvislost jest myslitelná jen mezi fysiologickými korelátý na jedné a mezi duševními korelátý na druhé straně. Ale prokázati dá se pouze mezi fysiologickými ději, které jsou hmotné, připouštějí metody přírodovědecké. Nedá se prokázati mezi ději psychickými samými o sobě, poněvadž mezi nimi není vůbec pravidelného následování, z něhož by se mohlo na zákonitost souditi a poněvadž pro ně nemůžeme předpokládati takového společného podkladu jako je pro fyzické děje předpoklad hmoty. Neboť duševní děje nejsou dány samy o sobě, jsou dány v nerozlučné souvislosti s hmotnými; tudíž nositel, podklad jejich musel by vykazovati obě tyto stránky, musel by býti i hmotný i duševní. V samotné zkušenosti psychické, nehledě k paralelnosti s ději nervovými, není dat, jež by stejnou měrou opravňovala k abstrakci podobného nositele jako je hmota, jenž by všechno duševní spojoval. Ani vědomí, ani sebevědomí vyjadřované slůvkem já (představa osobnosti) nepodávají poukaz k nějakému takovému podkladu. Vědomí různých individuí jsou od sebe úplně oddělena a vědomí jednoho individua může se zdvojití, kdežto sebevědomí se vyvíjí a může býti přerušeno. (Psychologie I. Důsledky psychofys. paral.)

Jak má tedy psychologie dostáti úloze své: vysvětliti dění duševní, kteroužto úlohu má s ostatními vědami speciálními společnou a kteráž záleží v určení kausální souvislosti? Kdyby nemohla jí dostáti, musila by se obmeziti na pouhý popis úkazů duševních a vysvětlení kausální souvislosti musila by převzítí věda jiná, nebo by se odkázalo filosofii, recte metafysice.

To poslední by znamenalo, že psychologické problémy jsou vědeckou cestou nerozřešitelné. To prvnější by znamenalo, učiniti psychologii podřízenou disciplinou, ne pouze pomůckou, nýbrž částí fysiologie, neboť žádná jiná věda by nebyla povolanejší

k převzetí té úlohy. Zase bychom se octli u onoho nedorozumění, proti němuž Wundt se ohražuje. Je-li předmět fyziologie jakožto fyzický a předmět psychologie jakožto nefyzický, úplně různý, a není-li ve smyslu psychofyzického paralelismu mezi fyziologickým dojmem a jeho psychickým korelátém kausální souvislosti, nýbrž prostá současnost, pak fyziologie jakožto fyziologie nemohla by dostáti úloze přijaté od psychologie. Nedostala by se k duševnímu, i kdyby se jí podařilo probádati nervové dění do posledních podrobností. Duševní je pro fyziologii novum, různorodé datum zkušenosti a předpokládá vědecké spracování hotové, předpokládá psychologii.

Za takových okolností empirická psychologie odmítajíc důsledně metafyzické předpoklady a držíc se přesně psychofyzického paralelismu, nachází východisko v tom, že považuje duševní děje jako uvědoměné reakce tělesného organismu.

Tím jest rázem zjednána souvislost mezi vývojem fyziologickým a životem duševním v tom smyslu, že duševní život nevyvíjí se **ze** hmotného, nýbrž **na** hmotném. Jak to přijde, že děje hmotné stávají se uvědoměnými, to zůstává tajemstvím, jež sotva kdy bude rozřešeno. Psychologie spokojí se s konstatováním, že se stávají uvědoměnými, a za pomoci fyziologie určí, kdy (na kterém stupni vývoje organického) a kde (u kterých organismů) život duševní počíná. Jestliže vývoj organismů dál se před vyskytnutím uvědomění v přesné kausální souvislosti s ostatním děním fyzickým, není možno, aby po uvědomění z tohoto spojení se vymkl. Uvědomění k tomu přistupuje, ale na té souvislosti kausální nic nemění — objektivně. Jak subjektu uvědomujícímu se to jeví a jak se jeho vědomí soustřeďuje v sebevědomí, to jest další úlohou psychologie, jejímž řešením souvislost ona zůstává nedotčena, ba spíše se potvrzuje.

Věc má se podobně jako s poměrem anorganického a organického dění. Životnost jest také něco, co přistupuje k neživotnému, aniž na kausální souvislosti živého organismu něco mění; tytéž síly působí zde a jich působením se změny v organismu živém vysvětlují, jenže se působení vyjadřuje jinými formulami. Biolog přibírá do svých výkladů životnost jako veličinu neznámou, jako x , a psycholog stejným způsobem přibírá uvědomění jako y . Oba musí je nechat neurčeny, ale nemohou jich nikdy a nikde vynechat. Psycholog má ovšem o jednu neznámou víc.

Aby tedy psychologie úkolu svému jakožto věda vysvětlující vyhověla, považuje duševní život jen ve spojení s děním nervovým a vykládá souvislost duševních dějů tím, že je hledí uvěti ve

vztah s kausální souvislostí dění nervového pomocí fysiologických korelátů.

To znamená 1. jev psychický není vysvětlen, když se určí jeho fysiologický korelát, totiž když se určí, co se děje v nervstvu, když má člověk ten a ten stav vědomí; neboť, jak výše podotčeno, mezi paralelními jevy duševními — nervovými není kausálního poměru.

2. jev psychický nedá se vysvětliti z toho, co mu jakožto stav vědomí předcházelo. O tom byla zmínka učiněna výše.

3. jev psychický jest vysvětlen, když korelát fysiologický toho, co na vědomí předcházelo objeví se v příčinném spojení s korelátem nervovým vysvětlovaného děje psychického. Koreláty nervové k určitým dějům duševním stanoviti jest úlohou fysiologie a to je ta pomoc, kterou skytá psychologii, v tom se k ní psychologie utíká o radu a ovšem musí za vděk vzíti s tím, co a jak fysiologie poskytnouti může*. Potud je od ní odvislá. Fysiologie zajisté zkoumá složení a činnost čidla zrakového a od ní dovídáme se, co se děje v čidle, když máme dojem barvy na př. zelené. Fysiologie zkoumá složení vláken a buněk nervových, konstatuje rozdíly ve funkci jednotlivých ganglií, přiděluje je určitým činnostem duševním atd. Psychologie toho všeho využívá k vysvětlení procesů duševních, bere data a hypotesy fysiologické, tak jak je nachází hotové, přenechává záruku za ně fysiologům, ale ovšem nevzdává se práva kritiky jich se stanoviska logického.

Jak patrně jest pomoc jakou psychologie má od fysiologie důležitá; bez ní by svému úkolu nedostála; avšak není větší než jaké se dostává fysiologii od chemie na př. Tudiž o nějaké podřízenosti není řeči. Jako je fysiologie samostatná vůči chemii, tak psychologie vůči fysiologii. Hlavní věc je však, že ani celá fysiologie ani část nervového dění se týkající rozsahem svým se nekryjí s psychologií, jež stýkajíc se s ním zasahá daleko za ně a má dosti problémů, které řešiti musí bez fysiologie.

Tedy napsal-li jsem v I. díle Psychologie, že psycholog, aby vysvětlil děje psychické uvádí je ve vztah s kausální souvislostí jejich fysiologických korelátů, nelze tomu rozuměti tak, že psychologie zakládá se na fysiologii a nelze z toho činiti dedukce, že psychologický systematik musí býti vyškolený fysiolog. Je-li jím, zajisté to není na škodu, ale požadavkem to činiti nemá právo nikdo, kdo psychologickou práci chce posuzovati, zejména ne fysiolog**.

* Mareš II. 734.

** Velmi se divím, že nemohu v té příčině domluvíti se s prof. Babákem, jenž při posuzování mé Psychologie se postavil na stanovisko, že zakládám

Dobře naznačuje poměr psychologie a fysiologie prof. Mareš na konci druhého dílu svého systematického díla o fysiologii: »Požadavek poznání absolutna obestírá lidskou mysl sítí zvláštních klamů. Tak zdá se člověku, že by lépe a podstatněji poznal duševní život z experimentů na mozku zvířat a zvláště z drobnohledného, fyzikálního a chemického rozboru objektivních dějů ve vlastním mozku, nežli jej poznává jeho bezprostředním prožíváním. Kritika protrhávající síť těchto zvláštních klamů, ukazuje, že věda nemůže podati poznání absolutna, nýbrž jen poznání potřebná k ulehčení a zvelebení života. Poskytla-li anatomie a fysiologie mozku poznatky

psychologii na fysiologii a při každé příležitosti, která se naskytne, to opakuje. Pochopuji sice, proč tak činí; chce tím získati právo, aby jakožto fysiolog a psychologický neoborník mohl na základě nesprávností fysiologických, jež našel aneb jež se domnívá nalézati v knize mé, odsouditi knihu celou. Z počátku činil jakési rozdíly mezi fysiologickou a psychologickou stránkou; v posledním však projevu v »Přehledu«, kde potřásl rukou dr. Chalupnému za jeho kritiku, pronáší své anatema bez podmínky. Ačkoli snad smím od něho očekávati, že dr. Chalupného nepokládá za psychologického odborníka, jehož úsudkem úsudek svůj by teprv pověřoval, odnímá mi forma jeho projevu všechnu chuť k nějaké diskusi. Jenom z ohledu k čtenářům České Mysli, učiním několik poznámek.

Prof. Babák praví opět, že jeho výtky fysiologických podrobností se týkající, které pokládá za důkazy naprosté nicotnosti mé knihy, jsou nevyvratitelné. Čtenáři Č. Mysli se mohou pamatovati, že na výtky jeho, které se táhly skoro po celá dvě léta, odpovídal jsem v Č. Mysli a mohou se přesvědčiti, jsou-li nevyvratitelné. V prvním rozmachu kritické horlivosti činěny výtky, které se prof. Babák neodvážil později opakovati, když mu nejvíce na množsví jejich záleželo (na př. o přecházení energie při popudu, o subkortikálních gangliích, o tepelných a elektrických změnách při podráždění nervu, o gangliích periferních, o nichž jsem se ve Psychologii zmínil dle Ebbinghauša a j.); největší část výtek týkala se slovního výrazu, nomenklatury, která notoricky není stejná ani u odborných fysiologů — pouhé lapálie; část jich vznikla jen z toho, že přidržel jsem se ve věcech sporných jiných názorů, než které uznává prof. Babák za správné. Žádná však netýká se věci zásadné, kterou by ohrožena byla ve své správnosti povinná snaha uvésti posloupnost dějů psychických ve vztah s kausální souvislostí fysiologických korelátů. Způsob a dosah toho, jak užívám fysiologických dat k řešení problémů psychologických, všemi výtkami těmi zůstává nedotčen; správnými i nesprávnými. A že některé učiněny byly správně, to jsem loyálně přiznal.

Nepředpojatý kritik musí uznati, že hodnota mé knihy nezávisí na fysiologických detailech, nýbrž, pokud se týče poměru k fysiologii, na způsobu, jak fysiologických výtěžků využívám pro psychologickou teorii.

O tom se dle všeho s prof. Babákem neshodneme. Naproti tomu přál bych si se vši rozhodností, aby prof. Babák upustil od té formy svých projevů proti mě, kterou si dosud oblíbil a kterou stupňuje v nejnovější době tak, že vidím se nucena připomenouti mu, že vůči mně jako členu téže university je povinen šetřiti jistých ohledů. Nerad bych ho přesvědčoval o tom odvoláváním se k povolaným instancím a doufám, že tato poznámka postačí.

potřebné k rozeznání a léčení mozkových chorob u člověka, učinila dosti. A služby, jež od ní požaduje psychologie? Jest jisté, že duševní život jest nám podstatněji známý z bezprostředního prožívání, než jest nám dosud známá výkonost mozku. Fysiologie nemůže zatím ještě psychologii posloužiti; naopak bude i dále jako dosud potřebovati pomoci psychologie k interpretaci zjevů mozkové činnosti«.

Je tedy dosti místa pro fysiologii a psychologii vedle sebe. Postupující každá svou cestou a svými prostředky, blíží se každá s jiné strany k hranici, která dělí duševní od hmotného a na níž jsou problémy oběma společné. Nepouštějíc se se zřetele, budou se navzájem doplňovati a podporovati na prospěch celku lidského poznání.

